

ВИЗУАЛЕН ЙЕРАРХИЧЕН МОДЕЛ НА ПРОФЕСИОНАЛНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА УЧИТЕЛЯ

Иванка В. Булова

Шуменски университет „Еп. Константин Преславски“

Резюме: Статията представя визуален йерархичен модел на професионално-педагогическите компетентности на учителя, базиран на анализ на понятията компетентност, компетенции, педагогическа и дигитална компетентност, представен в статия „Разкриване съдържанието на понятията педагогически и дигитални компетентности като основа за изграждане на визуален йерархичен модел на професионално-педагогическите компетентности на учител“.

Ключови думи: визуален йерархичен модел, компетентност, компетенции, педагогическа компетентност, дигитална компетентност.

VISUAL HIERARCHICAL MODEL OF TEACHER'S PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCES

Ivanka V. Burova

Abstract: The article presents a visual hierarchical model of the teacher's professional-pedagogical competences, based on concept analysis competence, competences, pedagogical and digital competence, presented in the article "Disclosure of the content of the concepts of pedagogical and digital competences as a basis for building a visual hierarchical model of the professional-pedagogical competences of a teacher".

Keywords: visual hierarchical model, competence, competences, pedagogical competence, digital competence.

От анализа на структурните модели за изграждане на професионални, педагогически и дигитални компетентности в предходната статия „Разкриване съдържанието на понятията педагогически и дигитални компетентности като основа за изграждане на визуален йерархичен модел на професионално-педагогическите компетентности на учител“ (Булова И: 2023) може да се достигне до извода, че не съществува единен стандарт за тяхното представяне. Така например при някои концепции дигиталните компетентности се разглеждат отделно от педагогическите, а при други - дигиталните, комуникативните, организационните и професионалните компетентности са представени като базови, а не като йерархични структури. Това дава възможност за представяне на множество класификационни модели, което може да доведе до объркване и затруднен когнитивен процес. Поради тези причини е необходимо изграждането на йерархичен модел на компетентностите, отразяващ спецификите, характерни за сферата на образованието. В този смисъл педагогическите, дигиталните, комуникативните, организационни и комуникативни компетенции са взаимосвързани и структурирани в определена йерархия. В научното си изследване „Защо само педагогическа компетентност не е достатъчна за учителя на 21 век?“, В. Гюрова визира

някои основни компетентности изисквания, характерни за динамичното технологично развитие като:

- **съвременна методическа компетентност**, която предполага знания и умения за използване на интерактивни методи и технологии – както основаващи се на съвременни технически средства, така и на **междоличностните отношения**;
- **технологическа компетентност** - за да стане тази компетентност факт, студентите-бъдещи учители и действащите учители (във формите на допълнителната квалификация) трябва да се обучават в съвременна технологична среда и от технологично компетентни преподаватели. Като резултат от подготовката си съвременните учители трябва да могат да използват максимално всички предимства на информационните и комуникационни технологии в процеса на обучение, да разработват електронно базирани образователни ресурси и да учат своите ученици как сами да ги използват (а защо не – и сами да разработват такива);
- **съвременна педагогическа компетентност на учителите**. Тя е комплекс от знания, умения, ценности и опит, свързани с преподаването (обучението), ученето, възпитанието и формирането на учениците и не на последно място, с развиването у тях на специфични „навигационни” умения (умения за ориентиране в морето от разнопосочна, често противоречива информация). Положителният аспект от тази компетентност е, че учители ще разбират по-добре своите ученици, по-пълноценно ще общуват с тях (в т.ч. чрез и през информационните технологии) и в процеса на едно съвременно педагогическо взаимодействие ще възпитават у тях качества и ценности, които да ги приобщават към гражданите и човечеството на 21 век;
- **метаумението на учениците** да учат В училищните учебни планове не са предвидени часове за развиване на умения за учене. Вместо да бъдат упреквани учениците, че вървят по силата на най- малкото съпротивление, като ползват наготово вярна и невярна информация от Интернет (чрез търсачки като Google или сайтове, които предлагат готови анализи и текстове по конкретни учебни задачи), по-доброто решение е целенасочено учителите да поработят с тях върху формирането на полезни умения за учене, в т.ч. за използване на адекватна и проверена „виртуална” информация;
- **„технологично базирани” модели на образованието**, които следват еволюцията на глобалната информационна мрежа и определят мястото и ролята на учениците, учителите и технологиите в учебната дейност: Образование 1.0, което съответства на първия етап от развитието на Световната мрежа (WWW) – Web 1.0.; Образование 2.0., което съответства на втори етап на развитие на WWW - Web 2.0.; Образование 3.0., което съответства на третия етап на развитие на WWW - Web 3., Образование 4.0, което би следвало да съответства на следващия етап на развитие на WWW - Web 4.... Въз основа на схващанията на съвременни изследователи на образованието, неговото развитие е представено като „преливане” на моделите от един в друг в един общ континуум - от Образование 1.0., през образование 2.0. към Образование 3.0, 4.0 и т.н.. Това „преминаване” от вид във вид на свой ред предполага, че новите типове образователни модели, вероятно от не толкова далечното бъдеще, ще съответстват на следващите етапи от развитието на технологиите и Световната мрежа World Wide Web, със своите специфики и проекции в практиката. (Гюрова 2018).

След отчитане на различните авторски концепции относно структуриране на досега разгледаните понятия на Диаграма 1 е представен визуален йерархичен модел, включващ общото в тези концепции.

Диаграма 1

Дигитална компетентност. Изграждане на дигитална компетентност при учителя.

От представения визуален йерархичен модел на Диаграма 1 се забелязва, че дигиталната компетентност според различните класификации може да бъде разгледана като отделна съставна на професионалната компетентност и същевременно като част от педагогическата компетентност. В съвременния образователен процес, където информационните технологии се прилагат като неотменна част от обучението формирането на дигиталната компетентност при учителите е заложено като част от университетските учебни планове и в този аспект в това изследване се приема формирането на дигитална компетентност да бъде разгледано като част от формирането на педагогическа компетентност.

С цел формиране на дигиталната компетентност на бъдещите учители МОН въвежда като задължително избираема учебната дисциплина „Информационни и комуникационни технологии в обучението и работа в дигитална среда“ (ИКТОРДС) с увеличен хорариум (минимум 30 часа) спрямо преди изучаваната дисциплина „Аудио-визуални и информационни технологии в обучението“ (15 часа). Това решение дава възможност за изучаване на по-широк спектър от информационни решения в съвременното обучение.

Дисциплината се изучава както в бакалавърска, така и в магистърска степен – основа за изграждане на по-висока дигитална компетентност на учителя. Засега не съществува единен стандарт за висшите учебни заведения за вида и обема на изучаваното съдържание относно конкретни ИКТ решения и тяхното приложение в педагогическия процес, като най-често се разглеждат решения от структурата на съвременен персонален компютър, локални и глобални мрежи, софтуерни решения за текстообработка, за аудио и видео обработка, презентационни и мултимедийни решения. Фокусира се най-вече върху утвърдени комерсиални софтуерни пакети (Microsoft Office, Adobe Photoshop, Adobe Premiere и др.) или техни безплатни еквиваленти или решения с отворен код (FreeOffice, LibreOffice, GIMP, и др.). Изучава се и работата с виртуални класни стаи като Google Classroom, Microsoft Teams или Moodle.

Представените по-горе изучавани ИКТ решения са насочени повече към изграждане на общопедагогическа дигитална компетентност, отколкото към дигитална компетентност, насочена конкретно към спецификата на обучението по Визуални изкуства.

Изграждане на дигитална компетентност при учителя по изобразително изкуство

За разлика от дигиталната компетентност, придобита при обучението на педагогическите кадри, изграждането на дигитална компетентност на учителя по изобразително изкуство е свързана с определени специфики на преподавания предмет, а също така и с дигитални технологии, пряко отнасящи се към изобразителното изкуство.

Голяма част от тези технологии все още не са станали предмет на изучаване в училищата и университетите, както не е изградена и необходимата за целта материално-техническа база. Съществува цяло направление, известно като „дигитално изкуство“, в което се разкриват огромни възможности за реализация на младите художници, при което се разкриват и множество пазарни ниши. Повишаването на дигиталната компетентност на учителя по изобразително изкуство първоначално изисква познаването на съществуващите аспекти на приложение на дигиталното изкуство, технологиите които се използват, а също и възможностите за реализация в тези области.

Литература:

1. Бурова И: 2023. *Разкриване съдържанието на понятията педагогически и дигитални компетентности като основа за изграждане на визуален йерархичен модел*

на професионално-педагогическите компетентности на учител Е-списание "Образование и развитие" ISSN 2603-3577 Брой 12, 12.2023 г.

2. Гюрова 2018: **Гюрова В.**, „Защо само педагогическа компетентност не е достатъчна за учителя на 21 век?“, Е-списание „Педагогически форум“, бр 3, 2018, ISSN: 1314-7986